

PESA INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

PESA ULUSLARARASI SOSYAL
ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

December 2024, Vol:10, Issue:2
e-ISSN: 2149-8385

Aralık 2024, Cilt:10, Sayı:2
ISSN: 2528-9950

Journal homepage: <http://dergipark.gov.tr/pesausad>

MOĞOLİSTAN'DA DİJİTAL NEFRETİN YÜKSELİŞİ

The Rise of Digital Hate in Mongolia

Dosjan BAURJAN

Kocaeli Üniversitesi, Kamu Hukuk doktora öğrencisi, b.dosjann@gmail.com, ORCID ID: 0009-0002-1695-8697

Arna JANAT

Sakarya Üniversitesi, Siyaset Bilim ve Kamu Yönetim yüksek lisans mezunu, arnajanat0421@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-2561-6779

MAKALE BİLGİSİ

Öz

Makale Geçmişi:
Geliş: 28 Ocak 2024
Kabul: 26 Kasım 2024

Anahtar Kelimeler:
Moğolistan, Nefret Söylemi, Medya,
Kritik Söylem Analizi.

© 2024 PESA Tüm hakları saklıdır

Bu çalışma internetin toplum üzerindeki etkilerine odaklanmakta ve özellikle yeni medya aracılığıyla yayılan nefret söyleminin etkilerini incelemektedir. İnternet toplum için pek çok olumlu katkı sunsa da sosyal medya platformları nefret dolu mesajları ve şiddet içerikli çağrıları daha önce mümkün olmayan yollarla güçlendirmektedir. Çevrimiçi nefret söyleminin ve zararlı dilin yaygınlaşması birçok ülkeyi internet üzerindeki konuşmaları nasıl düzenlemeleri gerektiği ve aşırılıkları önlemek için hangi yasal adımları atabilecekleri konusunda zorlu sorunlarla yüzleştirmektedir. Gelişmekte olan ülkeler yeni medyada nefret söyleminden kaynaklanan insan hakları ve özgürlükleri kısıtlayan sorunlarla mücadele etmek zorundadır. Araştırmanın örneklemini olarak seçilen Moğolistan nefret söylemi için ayrı bir yasa başlığına sahip olmadığından toplumda nefret ve ırkçı söylemlerin yaygın olduğu bir ülkedir. Bu çalışma Moğolistan'ın kültürel değerleri ve yaşam biçimini dikkate alarak toplum içinde diğer kimliklere karşı beslenen önyargının nedenlerini nefret söyleminin yarattığı tahribatı ve toplumsal linç iklimini kritik söylem analizi yöntemiyle incelemektedir. Araştırmanın sonuçları Moğolistan için gelişmiş ülkelerin deneyimlerine dayanarak yeni yasal düzenlemelerin yapılmasının gerekliliğini vurgulamaktadır.

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article History:
Received: 28 January 2024
Accepted: 26 November 2024

This study focuses on the impacts of the internet on society, with a specific emphasis on the effects of hate speech propagated through new media. Although the internet contributes positively to society in many ways, social media platforms have amplified hateful messages and calls to violence in ways previously unfeasible. The widespread issue of online hate speech and harmful discourse presents challenging

Keywords:
*Mongolia, Hate Speech, Media,
Critical Discourse Analysis*

© 2024 PESA All rights reserved

questions for many countries on how to regulate conversations on the internet and what legal measures should be implemented to prevent extremes. Selected as the case study, Mongolia, lacking a specific legislative heading for hate speech, is a country where hate and racist rhetoric are prevalent. In the Mongolian context, issues such as education, information, political action, minority rights, and combating racism need to be addressed. The country lacks a clear definition of 'hate speech' and suffers from a dearth of research on the subject. This study aims to analyze the causes of prejudice against different identities within the society, the destruction caused by hate speech, and the climate of social lynching in Mongolia, considering its cultural values and lifestyle, employing the method of critical discourse analysis. The findings of the research highlight the need for new legislative measures in Mongolia, drawing upon the experiences of developed countries. Social media companies and news websites that fail to effectively address hate speech should face sanctions. Furthermore, inspired by models like the INACH (International Network Against Cyber Hate) in Europe, it is suggested that Mongolia develops its own cyber hate counter-network, tailored to its unique conditions.

GİRİŞ

Günümüzde dijital medya, nefret söyleminin hızla ve kolayca yayılmasını mümkün kılmaktadır. Özellikle sosyal medya platformları, nefret içerikli mesajların geniş kitlelere ulaşmasını ve toplumda derin bölünmelere yol açmasını hızlandırmaktadır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'da siyasi ve etnik gruplar arası gerginlikler, çevrimiçi nefret söylemi aracılığıyla büyüyerek toplumsal huzursuzluklara neden olmuştur. Sosyal medya algoritmalarının nefret söylemi içeren içeriklerin yayılmasını teşvik etmesi ise bu sorunu daha da karmaşık hale getirmektedir. Bu durum, nefret söyleminin yalnızca bireysel bir ifade olmaktan çıkarak toplumun huzurunu tehdit eden bir fenomene dönüşmesine zemin hazırlamaktadır.

Moğolistan'da nefret söylemi, etnik gruplar arasındaki ilişkileri derinden etkilemekte ve özellikle dijital platformlarda belirginleşmektedir. Ülkede var olan sosyal yapının kırılabilirlikleri, çevrimiçi nefret söylemlerinin toplumda hızla karşılık bulmasına yol açmaktadır. Özellikle Kazak ve LGBT gibi azınlık gruplara karşı çevrimiçi platformlarda sıkça rastlanan nefret söylemleri, bu grupların toplumsal hayatta ayrımcılığa maruz kalmalarına ve dışlanmalarına neden olmaktadır. Moğolistan'da nefret söylemine dair yasal düzenlemelerin yetersizliği, bu söylemlerin kontrolsüzce yayılmasına ve toplumda derin yaralar açmasına zemin hazırlamaktadır.

Çalışmamızda kullanılan teorik çerçeve, nefret söylemi ve ifade özgürlüğü arasındaki çatışmaya odaklanmaktadır. Sosyal Kimlik Teorisi gibi kuramlar, bireylerin sosyal gruplara olan aidiyetlerinin dijital platformlarda nasıl dışa vurulduğunu ve bu aidiyetin nefret söylemi ile nasıl çatıştığını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu çalışmada teorik çerçeve aracılığıyla, dijital medya ortamlarında nefret söyleminin yayılmasını sosyal kimlik, güç ve ayrımcılık bağlamında ele alacak ve Moğolistan özelindeki dinamiklere dikkat çekeceğiz. Bu bağlantı, nefret söyleminin Moğol toplumundaki etkilerini daha derinlemesine analiz etmemizi sağlayacaktır.

Bu çalışmanın ana odağı, sosyal medya platformlarında yayılan ırkçı ve nefret içerikli paylaşımların tespiti ve bu paylaşımların toplumsal yapılar üzerindeki etkileridir. Özellikle Moğolistan bağlamında, nefret, ayrımcılık, zorbalık ve şiddet arasındaki ilişkileri keşfetmek ve bu unsurların bireyler ve topluluklar üzerindeki etkilerini derinlemesine incelemek bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Nefret söylemine maruz kalan azınlık gruplar, sıklıkla daha geniş çapta ayrımcılığa uğramaktadır. Bu durum, söz konusu grupların sosyal, ekonomik ve politik alanlarda eşit fırsatlardan yararlanmalarını engelleyen yapısal engellerle pekiştirilmektedir. Ayrımcılık kavramı, bireylerin ve grupların ırk, sosyal statü gibi özelliklerine dayanarak, hak ve özgürlüklerden adil olmayan bir şekilde mahrum bırakılması olarak tanımlanmış ve bu tanım ilk olarak 1948 tarihli Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi ile uluslararası alanda yasaklanmıştır (Baatar, 2017).

Moğolistan'da, özellikle etnik azınlıklar ve LGBT bireyler gibi marjinalleştirilmiş gruplar, ayrımcılık ve yoğun nefret söylemine maruz kalmaktadır. Dijital platformlar, özellikle haber sitelerinin yorum bölümleri, bu tür nefret söyleminin sıklıkla gözlemlendiği alanlar arasında yer almaktadır ve düzenleyici politikaların yetersizliği, bu tür söylemlerin kontrolsüz bir şekilde yayılmasına ve böylece insan hakları ile temel özgürlükler üzerinde derin ve olumsuz etkiler yaratmasına neden olmaktadır. Bu çalışma, Moğolistan'daki dijital ortamlarda nefret söyleminin yükselişini ele alacak ve bu söylemlerin sosyal-politik dinamiklerle nasıl iç içe geçtiğini kritik söylem analizi yöntemleriyle detaylı bir şekilde inceleyecektir. Analiz, nefret söyleminin etkilerini, yayılma mekanizmalarını ve bu süreçlerin etnik ve cinsiyet temelli ayrımcılıkla nasıl kesiştiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, yasal ve politik düzenlemelerin eksiklikleri, toplumsal hoşgörüsüzlük ve medya etiği konuları da değerlendirilecektir, böylece Moğolistan'daki dijital nefret söyleminin kapsamlı bir portresi çizilebilecektir.

Dijital ortamlarda nefret söylemi ve ayrımcılık, gelişmiş ve gelişmekte olan pek çok ülkede önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, birçok ülke, anayasal düzenlemeler ve yasal tedbirler aracılığıyla nefret söylemini yasaklamakta ve önlemeye çalışmaktadır. Özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika'da, dijital medya ortamında erişimi düzenleyen yasal sistemler ve algoritmik filtreleme teknikleri geliştirilmiştir. Bu tür uygulamalar, nefret söylemini azaltmaya yönelik olarak sosyal medya platformları üzerinde denetimi artırma amacı taşımaktadır. Literatürde, bu yöntemlerin etkinliğini değerlendiren çok sayıda çalışma bulunmaktadır; örneğin, Almanya'da uygulanan NetzDG yasası gibi spesifik vakalar, bu konuda önemli bir araştırma konusu oluşturmuştur (Tumur, 2019).

Ancak, Asya kıtasında bulunan Moğolistan gibi ülkelerde durum farklıdır. Moğolistan'da, Anayasa veya yasal çerçevede nefret söylemini açıkça ele alan bir madde bulunmamaktadır. Dijital medya ortamında nefret söylemini engelleyecek ağ sistemleri veya algoritmik filtreler de mevcut değildir. Bu durum, Moğolistan'daki sosyal medya platformlarındaki azınlık gruplara yönelik nefret söylemlerinin yaygınlığını artırmaktadır. Facebook, Twitter, Instagram ve çeşitli haber sitelerinin yorum bölümlerinde sıkça rastlanan bu tür içerikler, ülkedeki sosyal ve kültürel dinamikleri olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Bu çalışmamız, Moğolistan özelinde dijital nefret söylemi ve ayrımcılığın boyutlarını ele alarak, bu alanda mevcut araştırmaların yetersizliğini göstermektedir. Google Scholar ve benzeri akademik veri tabanlarında yapılan aramalarda "Mongolia hate speech", "Mongolia discrimination media" gibi anahtar kelimelerle sadece sınırlı sayıda makaleye ulaşılmıştır. Bu gözlem, Moğolistan'daki nefret söylemi üzerine yapılan akademik çalışmaların sayısının yetersiz olduğunu ve bu alanda daha fazla araştırma yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu araştırma makalesi, beş bölümden oluşmaktadır. İlk olarak, 'Kuramsal Çerçeve' bölümünde, nefret söylemi ve ifade özgürlüğü kavramları üzerine teorik temeller sunulmaktadır. İkinci bölüm, 'Çalışmanın Yönteminde, kullanılan araştırma metodolojisi detaylandırılarak, veri toplama ve analiz süreçleri açıklanmaktadır. Üçüncü bölümde, 'Nefret Söylemi ve İfade Özgürlüğü' kapsamında, bu iki kavram arasındaki etkileşim ve çatışma alanları incelenmektedir. Dördüncü bölüm, 'Bulgular', sosyal medya platformlarında yapılan paylaşımlardan elde edilen nefret söylemi örneklerini içermekte ve bu veriler, Moğolistan'daki durumun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Son olarak, 'Moğolistan'da İfade Özgürlüğü ve Yeni Medya Yasası' bölümü, 2023 yılında Moğolistan medya ortamını düzenlemek amacıyla önerilen yasa tasarısını inceleyerek, diğer ülkelerdeki başarılı

düzenlemelerden örnekler verilerek, Moğolistan'ın da benzer düzenleyici politikalar ve teknolojik araçlar geliştirmesi önerilmektedir.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu çalışmanın kuramsal çerçevesi, nefret söylemi ve ifade özgürlüğü kavramlarını merkeze almakta ve bu kavramların dijital medya bağlamında Moğolistan'daki yükselişini teorik bir perspektiften ele almaktadır. Bu bölüm, söz konusu kavramları çeşitli teorik lensler aracılığıyla inceler ve bu teorilerin nefret söyleminin dijital ortamda nasıl şekillendiğine dair anlayışımızı nasıl genişletebileceğini tartışmaktadır.

Sosyal Kimlik Teorisi, bireylerin "biz" ve "onlar" şeklinde grup kimliklerini nasıl oluşturduklarını ve bu kimliklerin kişilerarası ilişkilerde nasıl bir rol oynadığını açıklamaktadır. Henri Tajfel ve John Turner tarafından geliştirilen bu teoriye göre, bireyler kendi gruplarını yüceltirken, diğer grupları küçümseme eğilimindedir. Bu eğilim, sosyal medya platformlarında nefret söyleminin nasıl şekillendiğini anlamamızda önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Sosyal medya ortamında grupların kendilerini ifade özgürlüğü çerçevesinde savunmaları, kimi zaman diğer gruplara karşı nefret içerikli söylemlerle sonuçlanabilmektedir. Bu bağlamda, ifade özgürlüğü bir hak olarak korunurken, nefret söylemi ile bu hakkın sınırları arasında karmaşık bir çatışma doğmaktadır. Sosyal Kimlik Teorisi, ifade özgürlüğünün nefret söylemiyle nasıl iç içe geçtiğini ve bu söylemin toplumsal ayrışmayı nasıl derinleştirdiğini anlamamıza yardımcı olur.

Günümüzde sosyal medya platformları, kullanıcıların ilgi alanlarına göre içerikleri öne çıkaran algoritmalar kullanmaktadır. Bu algoritmalar, kullanıcıların daha fazla etkileşimde bulunmasını sağlamak amacıyla dikkat çekici ve yoğun duygusal tepkilere yol açan içerikleri önceliklendirmektedir. Nefret söylemi de genellikle güçlü duygusal tepkilere neden olduğu için algoritmalar tarafından daha fazla öne çıkarılmakta ve hızla yayılmaktadır. Bu durum, bireylerin sosyal kimliklerine bağlı olarak kendilerini tehdit altında hissetmelerine veya diğer gruplara karşı daha sert tepkiler geliştirmelerine zemin hazırlayabilir. Sosyal medya algoritmalarının bu tür içeriklerin yayılmasına olan etkisi, ifade özgürlüğü ile nefret söylemi arasındaki dengenin korunmasını daha zor hale getirmektedir. Dolayısıyla, nefret söyleminin çevrimiçi yayılma dinamiklerini anlamak, sosyal medya algoritmalarının etkisini göz önünde bulundurmayı gerektirmektedir.

Moğolistan'da, özellikle etnik temelli ayrışmalar, sosyal medya üzerinde nefret söylemini körükleyebilmekte ve çevrimiçi topluluklar arasında gerilimler yaratabilmektedir. Bu çevrimiçi gruplaşmalar, bazen gerçek dünya etkileşimlerine de yansarak toplumsal çatışmaların artmasına sebep olabilmektedir. Sosyal Kimlik Teorisi, bu etkileşimleri anlamak için bireylerin ve grupların online davranışlarını analiz ederek, dijital nefretin kökenlerine ve bu davranışların toplumsal yapı üzerindeki etkilerine dair bilgiler sunabilir.

Bu teori, Moğolistan'daki sosyal medya analizi yaparak, etnik ve siyasi grupların nasıl temsil edildiğini, bu grupların birbirleriyle nasıl etkileşime girdiğini ve nefret söyleminin hangi koşullar altında yoğunlaştığını ortaya koyabilir. Örneğin, siyasi olayın ardından sosyal medyada artan nefret söylemi gözlemlenebilmektedir. Bu, grupların kriz anlarında nasıl kenetlendiğini ve "biz" ile "onlar" arasındaki sınırların nasıl daha da belirginleştiğini göstermektedir (Tajfel & Turner, 1979).

Sosyal Kimlik Teorisi, Moğolistan'da dijital nefretin yükselişini anlamak ve bu sorunla mücadele etmek için stratejiler geliştirmek adına kritik bir teorik çerçeve sunmaktadır. Teori, aynı zamanda, politika yapıcılarının ve toplum liderlerinin bu tür nefret söylemini azaltmak için hangi sosyal ve eğitimsel müdahalelerin gerekebileceğini belirlemelerine yardımcı olabilmektedir. Öneriler, dijital medya okuryazarlığını artırmak, çeşitliliği teşvik eden içerikler oluşturmak ve gruplar arası diyalog ve iş birliğini teşvik edecek platformlar kurmak olabilmektedir.

İfade özgürlüğü, demokratik toplumların temel taşlarından biridir ve bireylerin düşüncelerini serbestçe ifade etme hakkını temsil etmektedir. Ancak, bu özgürlük mutlak değildir ve başkalarının

haklarını koruma ihtiyacı ile sınırlanabilir. İfade özgürlüğünün sınırlarını belirlemek, özellikle nefret söylemi gibi zararlı ifadelerin yasal ve etik sınırları üzerinde yoğunlaşan tartışmalarda kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, Alexander Meiklejohn ve John Stuart Mill gibi düşünürlerin çalışmaları, ifade özgürlüğünün demokratik işleyişteki rolünü ve önemini vurgulamaktadır. Moğolistan'da, dijital ortamlarda artan nefret söylemi, ifade özgürlüğü teorilerini yeni ve zorlayıcı yollarla test etmektedir. Dijital platformlar hem ifade özgürlüğünü teşvik eden hem de nefret söylemini kolaylaştıran çift yönlü bir mekanizma olarak işlev görmektedir. Moğolistan'daki yasal çerçeveler, bu tür ifadeleri dengelemeye çalışırken, aynı zamanda demokratik değerleri koruma amacını da gözetmek zorundadır.

Alexander Meiklejohn'ın argümanları, demokrasi ve ifade özgürlüğü ilişkisine odaklanır. Meiklejohn, ifade özgürlüğünün sadece bireyin kendini ifade etme hakkı olmadığını, aynı zamanda demokratik süreçlerin işleyişi için zorunlu olduğunu savunur. Ona göre, vatandaşların bilinçli kararlar verebilmesi için bilgiye erişimleri olmalıdır. Bu perspektiften bakıldığında, ifade özgürlüğü, bilgi alışverişini engelleyen her türlü kısıtlamaya karşı çıkar. Meiklejohn, ifade özgürlüğünün, yalnızca zararlı olmayan ifadelerle sınırlı olmaması gerektiğini, demokratik bir toplumun sağlıklı işleyebilmesi için zorlayıcı ve rahatsız edici fikirlerin de serbestçe dolaşımını destekler (Meiklejohn, 1948).

John Stuart Mill ise, "zarar ilkesi" üzerinden ifade özgürlüğüne yaklaşır. Mill'e göre, ifade özgürlüğü bireylerin özgürce düşüncelerini ifade etmelerine olanak tanımalıdır, ancak bu özgürlük başkalarına zarar verdiği noktada sınırlandırılabilir. Mill'in görüşü, toplumun zarar görmemesi ve bireysel özgürlükler arasındaki dengeyi sağlama çabasında yatar. Mill, fikirlerin ve düşüncelerin serbest rekabetinin, doğruyu yanlıştan ayırmanın en etkili yolu olduğunu savunmaktadır ve her türlü fikrin serbestçe tartışılmasının, toplumsal ilerlemeyi ve bireysel gelişimi teşvik ettiğine inanmaktadır (Mill, 1859).

Bu düşünürlerin görüşleri, modern ifade özgürlüğü tartışmalarında hâlâ merkezi bir rol oynar ve politika yapıcılar ile araştırmacılara, ifade özgürlüğünün sınırlarını nasıl belirleyecekleri konusunda kılavuzluk eder. Moğolistan'daki dijital nefretin yükselişi bağlamında bu teorik görüşler, zarar verici içeriklerin yönetimi ve ifade özgürlüğü arasında nasıl bir denge kurulabileceğine dair değerli bilgiler sunmaktadır.

Dijital nefretin yükselişi, özellikle sosyal medya platformlarında etnik ve kültürel azınlıklara yönelik artan saldırganlık biçimlerinde kendini göstermektedir. Moğolistan'da bu tür ifadelerin yasal sınırlarını belirlemek amacıyla yapılan çalışmalar, ifade özgürlüğü ile toplumun korunma ihtiyacı arasındaki ince çizgiyi çizmeye çalışmaktadır. Mevcut yasalar, bu tür ifadeleri yasaklamayı ve cezalandırmayı hedeflerken, aynı zamanda ifade özgürlüğünü kısıtlamamaya özen göstermektedir.

İletişim teorileri ve medya etkileri, dijital medyanın toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini anlamak için temel araçlardır. Marshall McLuhan'ın "medium is the message" yaklaşımı, medyanın sadece içerik taşıyıcısı olmadığını, aynı zamanda içeriğin kendisini şekillendiren ve toplumsal algıları yönlendiren bir araç olduğunu öne sürmektedir (McLuhan, 1964). Noam Chomsky'nin medya manipülasyon teorileri ise, medyanın toplumsal ve politik yapılar tarafından nasıl bir manipülasyon aracı olarak kullanılabileceğini detaylandırır. Moğolistan'da dijital platformlar, özellikle sosyal medya, toplumda hızla yayılan bir iletişim aracı haline gelmiştir. Bu platformlar, kullanıcıların geniş kitlelere hızla ulaşmasını sağlar, ancak aynı zamanda nefret söylemi gibi zararlı içeriklerin de kolayca ve hızla yayılmasına olanak tanımaktadır. McLuhan'ın teorisi, bu dijital araçların toplum üzerindeki etkisini derinlemesine anlamamıza yardımcı olurken, Chomsky'nin yaklaşımları, bu etkilerin bazen nasıl kasıtlı olarak yönlendirilebileceğine dair görüşler sunabilmektedir (Chomsky, 1989).

Moğolistan'da yapılan araştırmalar, dijital platformların, özellikle etnik azınlıklar, siyasi muhalifler ve diğer marjinalleştirilmiş gruplara yönelik nefret söyleminin yayılmasında kritik bir rol oynadığını göstermektedir. Medya etkileri teorisi, bu tür içeriklerin toplumsal davranışlar üzerindeki etkisini ve toplumun bu içeriklere tepkilerini analiz etmekte büyük önem taşımaktadır. Bu teoriler, nefret söyleminin nasıl bir sosyal kutuplaşmaya ve hatta şiddete yol açabileceğini de açıklamaktadır.

Moğolistan'daki dijital nefretin yükselişini ele almak, medyanın toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini anlamak ve bu etkileri minimize etmek için stratejik yaklaşımlar geliştirmek gerekmektedir. Medya literatürü eğitimi, bilinçli medya tüketimi ve etkili yasal düzenlemeler, bu tür zararlı etkileri azaltmada kritik rol oynayabilmektedir. Moğolistan, global örneklerden yararlanarak, dijital medya etkilerini dengeleyici politikalar ve yönetmelikler geliştirerek toplumsal uyumu ve huzuru koruyabilmektedir.

Bu teorik çerçeve, Moğolistan'da dijital ortamlarda artan nefret söyleminin yükselişini anlamlandırmak için gerekli teorik arka planı sağlamaktadır. Çalışma, nefret söyleminin karmaşık dinamiklerini ve ifade özgürlüğü ile olan etkileşimini detaylı bir şekilde ele alarak, bu fenomenin çeşitli yönlerini aydınlatmaktadır. Özellikle, medya etkileri teorileri ve iletişim teorileri aracılığıyla, dijital platformların nefret söyleminin şekillenmesinde ve yayılmasında oynadığı roller incelenmektedir. Bu analiz, nefret söyleminin yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel yapılar üzerinde de derin etkiler yaratabileceğini göstermektedir.

İfade özgürlüğü teorileri, bu çalışmanın çerçevesini oluşturarak, demokratik toplumlarda ifade özgürlüğünün sınırlarını ve bu sınırlar içinde nefret söylemine yer olup olmadığını tartışmaktadır. Alexander Meiklejohn ve John Stuart Mill gibi düşünürlerin argümanları, ifade özgürlüğünün korunması gerekliliği ile toplumun zarar görmemesi arasında nasıl bir denge kurulabileceği üzerine değerli görüşler sunmaktadır (Meiklejohn, 1960; Mill, 1859).

Sonuç olarak, bu çalışma, Moğolistan'da dijital nefret söyleminin yükselişini ve bu trendin toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde ele almakta ve politika yapımcılar ile araştırmacılar için stratejik öneriler geliştirmektedir. Araştırma, özellikle politika yapımcıların, ifade özgürlüğünü desteklerken aynı zamanda toplumu koruyucu ve kapsayıcı medya politikaları oluşturmaya yardımcı olacak bilgiler sunmaktadır. Bu bilgiler, Moğolistan'ın mevcut medya yasalarını gözden geçirmesi ve dijital çağda nefret söylemi ile mücadelede daha etkin yöntemler benimsemesi için bir temel oluşturabilir.

2. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Moğolistan'da nefret söylemi içeren dijital içeriklerin belirlenmesi ve analiz edilmesi süreci, çeşitli kültürel ve sosyal zorlukları da beraberinde getirmektedir. Ülkedeki sosyal ve politik yapının çeşitliliği, nefret söyleminin sınırlarını belirlemeyi zorlaştırmaktadır. Özellikle, nefret söyleminin tanımı konusunda ülkede yasal ve toplumsal bir mutabakat bulunmaması, dijital içeriklerde bu tür söylemleri tanımlamayı güçleştirmiştir. Buna ek olarak, nefret söylemi içeren içeriklerin büyük bir kısmı sosyal medya yorumları ve çevrimiçi tartışmalar gibi halk tarafından üretilen içeriklerde yer aldığından, bunların sistematik olarak izlenmesi ve incelenmesi oldukça zahmetlidir. Dolayısıyla, veri toplama sürecinde yalnızca açıkça nefret içeren ifadeler değil, aynı zamanda bu söylemleri destekleyen veya teşvik eden alt metinleri de dikkate almak zorunluluğu doğmuştur.

Çalışmada kullanılan veriler, belirli kriterler gözetilerek seçilmiştir. Öncelikle, nefret söylemi içeren içerikler arasından toplumsal kutuplaşmaya katkıda bulunan, ayrımcı veya düşmanca ifadeler taşıyan içerikler önceliklendirildi. Bu içerikler, etnik ve dini kimlikler, cinsel yönelim ve sosyal statü gibi toplumsal gruplara karşı nefret veya ayrımcılık içeren söylemleri kapsamaktadır. Araştırma örnekleminde yer alan içerikler, 2023 yılı boyunca Facebook gibi popüler sosyal medya platformlarında en fazla beğeni alan veya en çok etkileşim alan paylaşımlar arasından seçilmiştir. Örneğin, belirli anahtar kelimelerle yapılan aramalar (örneğin, "Kazak gençler", "Moğolistan LGBT sorunları") kullanılarak, bu içerikler tespit edilmiş ve kritik söylem analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Verilerin seçiminde ayrıca, toplum içinde kutuplaşmayı teşvik eden söylemler ile toplumun belirli gruplarına yönelik tehdit içeren mesajlar arasında bir denge kurmak hedeflenmiştir.

Moğolistan'da nefret söyleminin tespit edilmesinde, kültürel farklılıklar ve sosyal bağlam da önemli bir engel olarak ortaya çıkmaktadır. Çalışmada, nefret söyleminin Moğol toplumundaki özel kültürel

anlamalarını da göz önünde bulundurmak gerekmiştir. Bazı söylemler, belirli bir topluluğa yönelik eleştiri olarak görülebilirken, toplumun diğer kesimlerinde normal bir ifade biçimi olarak kabul edilebilmektedir. Örneğin, farklı etnik kökenlere yönelik ifadeler, Moğol kültüründe yüzyıllardır var olan sosyal hiyerarşilerin bir yansıması olarak algılanabilir. Bu bağlamda, nefret söyleminin tespit edilmesi, bu tür kültürel ve tarihsel önyargıları da içeren bir analiz sürecini gerektirmiştir. Sosyal bağlamın etkisini göz önüne alarak nefret söylemi içeren içerikleri seçmek ve incelemek, çalışmanın daha doğru bir sonuç elde etmesine katkıda bulunmuştur.

Çalışmamız, Facebook platformunda yer alan nefret söylemi içeren metinlerin analizini kritik söylem analizi yöntemi kullanarak gerçekleştirildi. Veri toplama sürecinde, 01 Ocak 2023 ile 31 Aralık 2023 tarihleri arasında Facebook'ta en yüksek beğeni almış paylaşımlar örneklem olarak seçilmiştir. Bu paylaşımlar, nefret söylemi içeren metinlerden oluşmaktadır. Araştırma terimleri olarak "Kazak ve Moğol gençler", "Osorjamaa" ve "Moğolistan'daki LGBT bireylerin sorunu" kullanılmıştır. Sistemik bir örnekleme yöntemi ile en fazla beğeni almış ilk beş paylaşım belirlenmiştir. Seçilen paylaşımlar, kritik söylem analizi teknikleri kullanılarak incelenmiştir. Bu teknikler, metinlerdeki dil kullanımını, retorik yapıları ve temsil biçimlerini detaylı bir şekilde değerlendirmek için seçilmiştir. Analiz, metinlerdeki dilbilimsel özelliklerin yanı sıra bu özelliklerin toplumsal cinsiyet, etnik kimlik ve cinsel yönelim gibi sosyal kategorilerle nasıl etkileşime girdiğini de incelemektedir.

3. ANALİZ YÖNTEMLERİ

Seçilen paylaşımlar, kritik söylem analizi teknikleri kullanılarak incelenmiştir. Bu teknikler, metinlerdeki dil kullanımını, retorik yapıları ve temsil biçimlerini detaylı bir şekilde değerlendirmek için seçilmiştir. Analiz, metinlerdeki dilbilimsel özelliklerin yanı sıra, bu özelliklerin toplumsal cinsiyet, etnik kimlik ve cinsel yönelim gibi sosyal kategorilerle nasıl etkileşime girdiğini de incelemektedir.

"Söylem analizi" (discourse analysis), bir metni, söylemi veya iletişimi çeşitli öğeleriyle birlikte inceleyen ve bu öğelerin nasıl bir anlam oluşturduğunu anlamaya çalışan bir araştırma yöntemidir (Fairclough, 2013). Bu yöntem, dilin kullanımını, toplumsal yapıları, kültürel normları ve güç ilişkilerini anlamak için kullanılmaktadır. Bu analiz yöntemi genellikle yazılı veya sözlü metinler üzerinde uygulanmaktadır. Bir metnin nasıl yapılandırıldığı, hangi kelimelerin veya ifadelerin kullanıldığı, cümle yapıları, anlatım biçimleri, ses tonu, vurgu ve görsel unsurlar gibi faktörler incelenir. Bu analiz, metnin hangi ideolojik, kültürel veya politik mesajları ilettiğini anlamak için kullanılabilir. Söylem analizi, belirli bir toplumsal veya kültürel bağlamda belirli bir konu veya sorun hakkında nasıl konuşulduğunu ve bu konuşmanın güç ilişkilerini, kimlik oluşturmayı veya toplumsal değişimi nasıl yansıttığını anlamak için de kullanılabilir. Genel olarak, bu analiz yöntemi, dilin gücünü, etkisini ve anlamını anlamak için kullanılan kapsamlı bir araştırma yöntemidir (van Dijk, 2001).

Söylem analizi, temel olarak dilin ve iletişimin yapılarını ve işlevlerini inceleyen bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem, bir metnin, bir konuşmanın veya bir yazının hangi sözcüklerin, ifadelerin ve yapıların kullanıldığını ve bu kullanımın nasıl bir anlam oluşturduğunu anlamak için kullanılır. Söylem analizi, dilin yanı sıra toplumsal, kültürel ve politik bağlamları da dikkate alır. Söylem analiziyle ilgili akademik çalışmaların kökenleri, 20. yüzyılın ortalarına dayanır. Ancak, bu yöntemin gelişimi üzerinde birçok akademisyen etkili olmuştur. Dilbilimciler, sosyologlar, antropologlar ve iletişim uzmanları gibi çeşitli disiplinlerden araştırmacılar, söylem analizine katkıda bulunmuştur. Bu analiz yöntemi, daha önce Michel Foucault ve Michel Pêcheux gibi dilbilimciler tarafından geliştirilen diskur analizinin etkisi altında gelişmiştir. Bu düşünürler, dilin ve iletişimin sadece sözcüklerin ve ifadelerin ötesinde güç ilişkilerini ve ideolojik yapıları yansıttığını öne sürmüşlerdir. Söylem analizi, bu temel fikirleri alarak, metinlerin ve konuşmaların nasıl yapılandırıldığını ve bu yapılandırmanın nasıl bir anlam oluşturduğunu incelemek için bir araştırma yöntemi olarak ortaya çıkmıştır (Foucault, 1980).

Kritik Söylem Analizi, dilin sosyal ve kültürel bağlamlar içinde nasıl güç ve ideolojiyi ifade ettiğini ve yeniden ürettiğini inceleyen bir analiz yöntemidir. Bu yaklaşım, dilin yalnızca iletişim aracı olmadığını, aynı zamanda sosyal ve politik yapıları şekillendirme ve sürdürme gücüne sahip olduğunu öne sürer.

Kritik Söylem Analizi, metinleri yalnızca dilbilimsel özellikleriyle değil, aynı zamanda bu özelliklerin sosyal yapılar ve güç ilişkileri ile nasıl etkileşime girdiğini analiz ederek incelemektedir. Bu yaklaşımın kurucuları arasında Norman Fairclough ve Teun A. van Dijk gibi dilbilimciler yer alır. Fairclough, dilin sosyal pratiklerin bir parçası olarak nasıl işlev gördüğünü vurgularken, van Dijk ise ideoloji ve güç ilişkilerinin söylem üzerindeki etkilerini detaylandırmaktadır (Fairclough, 1995; van Dijk, 1988).

Kritik Söylem Analizi, üç ana analiz düzeyini içermektedir. Metin analizi, dilbilimsel özelliklerin (sözdizimi, morfoloji, anlam bilimi vb.) detaylı incelenmesidir. Söylemsel uygulama, metin ve konuşmanın üretim ve tüketim süreçlerinin analizidir. Sosyokültürel analiz, söylemin toplumdaki geniş sosyal ve kültürel pratiklerle ve ideolojilerle olan ilişkisinin incelenmesidir. Kritik Söylem Analizi, özellikle medya metinleri, politik konuşmalar ve eğitim materyalleri gibi çeşitli alanlarda kullanılarak, bu metinlerin belirli güç yapılarını ve ideolojik çerçeveleri nasıl yansıttığını veya bunlara nasıl meydan okuduğunu ortaya koymaktadır. Bu analiz yöntemi, dilin toplumsal adalet ve eşitlik meselelerine nasıl katkıda bulunabileceğini veya bu meselelere nasıl engel olabileceğini derinlemesine anlamamızı sağlamaktadır. Kritik Söylem Analizi, dilin toplumsal yapılarla olan dinamik etkileşimini gözler önüne sererek, dilbilim alanında daha eleştirel ve katılımcı bir bakış açısı sunmaktadır (Fairclough ve Wodak, 1997).

Bu tanım, Kritik Söylem Analizinin temel kavramlarını ve uygulama alanlarını detaylandırarak, akademik bir çalışmada nasıl yer alabileceğine dair bir örnek oluşturmaktadır. Nefret söylemi üzerine yapılan araştırmalar genellikle söylem analizi yöntemiyle incelenmektedir. Nefret söylemi, bireyleri veya grupları hedef alan, düşmanca ve saldırgan bir dil kullanımını içerir. Bu tür söylemin incelenmesi, söylemin nasıl yapılandırıldığını, hangi dil ve ifadelerin kullanıldığını, hangi ideolojik veya toplumsal bağlamlarda ortaya çıktığını ve bu söylemin hangi etkilere sahip olduğunu anlamak için kritik söylem analizi yöntemi kullanılmaktadır.

Bu çalışma kapsamında, kategorilere ayrılan verilerin bulgular kısmında bir tablo örneği üzerinden analiz yapılmış ve etik kurallara uygun şekilde kullanıcı adları gizlenmiştir. Kritik söylem analizi, bu şekilde, söylemin biçimini, yapısını, içeriğini ve geniş bir izleyici kitlesi tarafından nasıl algılandığını ve yorumlandığını kapsamlı bir şekilde inceleyerek, dilin ve söylemin toplumsal güç yapılarıyla olan karmaşık ve dinamik ilişkisini aydınlatmaktadır.

Moğolistan'daki azınlıklar hakkında yapılan nefret söyleminin kritik söylem analizi yöntemiyle incelenmesi, bu tür söylemin nasıl yapılandırıldığını, hangi dil ve ifadelerin kullanıldığını, hangi ideolojik veya toplumsal bağlamlarda ortaya çıktığını ve bu söylemin hangi etkilere sahip olduğunu anlamamıza yardımcı olmaktadır. Kritik söylem analizi, Moğolistan'daki azınlıklara yönelik nefret söyleminin kökenlerini, yayılımını, etkilerini ve önlenmesi için potansiyel stratejileri anlamak adına güçlü bir araştırma yöntemi olabilir. Bu tür bir analiz, toplumsal uyum ve barış için değerli bir katkı sağlayacaktır.

4. Nefret Söylemi ve İfade Özgürlüğü

Dünya genelinde ve özellikle dijital platformlarda, farklı etnik kimliklere, cinsel yönelimlere ve dini inançlara sahip bireylere yönelik nefret söyleminin arttığı gözlemlenmektedir. Bu artış, toplumsal hayatın ve internet ortamının önemli bir parçası haline gelmiştir. Nefret söylemiyle mücadelede, medyanın rolü kritik önem taşımakta ve bu alandaki sorumlulukları artmaktadır. Genellikle ırkçılıkla özdeşleştirilen nefret söylemi, aslında sadece etnik köken temelli değil; cinsiyet, dil, gelir ve eğitim düzeyi gibi farklı sosyal ve demografik kesimlere de yönelmektedir. Nefret söylemi ve ifade özgürlüğü arasındaki çatışma, demokrasilerde özellikle önemli bir tartışma konusudur. Nefret söylemi, genellikle ırk, cinsiyet, etnik köken, din veya cinsel yönelim gibi belirli gruplara yönelik tehdit edici, aşağılayıcı veya incitici ifadeleri içerir. İfade özgürlüğü ise bireylerin düşüncelerini sansürsüz bir şekilde ifade etme hakkını temsil eder. Ancak, ifade özgürlüğünün sınırları, başkalarının haklarının korunması gerektiğinde ortaya çıkar. Nefret söylemi bu sınırlardan birini oluşturur çünkü bu tür söylemler toplumsal zarara yol açabilir ve bireylerin veya grupların huzur ve güvenliğini tehdit edebilir.

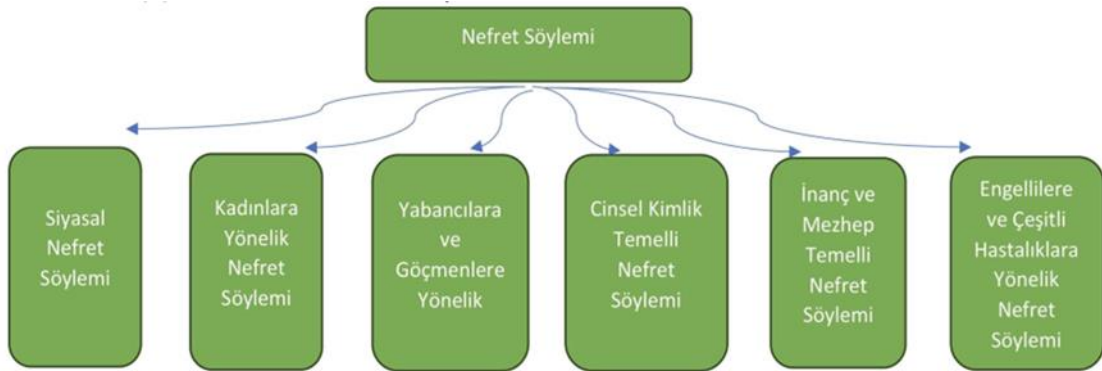
İnternet ve sosyal medya kullanıcılarının günlük yaşamında karşılaştıkları çok sayıda paylaşımın her biri, farklı söylemler içermekte ve bu paylaşımlar arasında nefret söylemi barındıranlar giderek daha fazla dikkat çekmektedir. Bu çalışma, özellikle nefret söylemi içeren paylaşımlara odaklanmakta ve bu tür içeriklerin sosyal ve dijital ortamlarda nasıl yayıldığını ve etkilerini incelemektedir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 1997 yılında aldığı "Tavsiye Kararı", nefret söylemini; yabancı düşmanlığı, ırkçı nefret ve azınlıklara yönelik saldırgan etnik merkezcilik, ayrımcılık ve dini veya dilsel hoşgörüsüzlüğü içeren her türlü ifadeyi kapsayacak şekilde tanımlamaktadır. Bu tanım, nefret söyleminin geniş bir yelpazede incelenmesini ve değerlendirilmesini gerektirir.

Nefret söylemi, önyargıdan beslenen ve hoşgörüsüzlüğün dışı vurumu olarak görülen bir fenomendir. Sosyal Değişim Derneği tarafından 2010 yılında yapılan açıklamada, nefret söyleminin temelinde önyargıların yattığı vurgulanmaktadır. Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT), nefret suçunu, belirli insan gruplarına yönelik önyargıların neden olduğu cezai fiiller olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlama, nefret suçlarının önyargı temelli olduğunu ve toplumsal zarar verebilme potansiyeli taşıdığını göstermektedir. Nefret suçu olarak değerlendirilebilen bir eylemin, hem ceza yasası kapsamında suç teşkil etmesi hem de önyargı ile işlenmiş olması gerekmektedir. Nefret söyleminin dijital medyada ilk belirgin kullanımı, 1986 yılında Amerika'da bir grup gencin Afro-Amerikalı bir gence yönelik saldırısının haberleştirilmesiyle başlamıştır (Taş, 2017, s.61).

Bu bağlamda, nefret söyleminin ve nefret suçlarının çeşitli boyutlarını anlamak, bu sorunların toplumsal ve dijital ortamlarda nasıl tezahür ettiğini ve topluma olan etkilerini değerlendirmek önem taşımaktadır. Medya ve internet platformlarının, nefret söyleminin yayılmasında ve toplumsal algıların şekillenmesinde oynadığı rol, bu çalışmanın temel odağını oluşturmaktadır. Nefret söyleminin yayılmasını önlemek ve bu tür ifadelerin toplumsal zararlarını azaltmak için medyanın ve dijital platformların sorumluluklarını yeniden değerlendirmek ve etkili stratejiler geliştirmek gerekmektedir.

"Nefret Söylemi" yöneldiği gruplar ve kişi açısından incelendiğinde 6 başlık altında incelendiği görülmektedir. Bunlar:

Şekil1: Nefret Söylemi Başlıkları

Şekil 1: Nefret söylemi başlıkları (Remzi Bilge, 2016).

Yeni medya ortamında, özellikle mülteciler, nefret söyleminden en çok etkilenen gruplardan biri haline gelmiştir. Belirli ülkelerde yaşanan savaş ve şiddet olaylarının artışıyla, pek çok mülteci güvenli sığınak arayışı içinde Türkiye, Lübnan, Irak, Ürdün gibi komşu ülkelerin yanı sıra Avrupa'ya yönelmiştir. Bu göç dalgası, birçok ülkede medya ve siyasetçiler tarafından bir kriz olarak tanımlanmış ve bu durum, mülteci karşıtı nefret söyleminin artmasına zemin hazırlamıştır.

Nefret söylemi içeren metinlerin analizi, bu söylemlerin niteliklerine göre sınıflandırılmasını gerektirmektedir. Bu sınıflandırmada, uluslararası araştırmacıların çalışmalarından yararlanılarak ve ülkeye özgü dil ve kültür farklılıkları göz önünde bulundurularak belirlenen nefret söylemi kategorileri

temel alınmıştır. Çalışmamızda incelenen veriler, aşağıda detaylandırılan nefret söylemi kategorilerine göre kodlanmıştır (Sözeri, 2012: 209).

Bu kategoriler, nefret söyleminin çeşitli boyutlarını ve hedeflediği grupları daha iyi anlamamızı sağlamakta ve bu tür içeriklerin analizine yönelik metodolojik bir çerçeve sunmaktadır. Nefret söylemine maruz kalanların karşılaştığı zorlukları ve nefret söyleminin etkilerini anlamak, medya ve politika yapımcıların bu konuda daha sorumlu ve duyarlı yaklaşımlar geliştirmeleri için önemlidir.

Çalışmamızın bu bölümünde, çevrimiçi alanlarda zararlı ifadelerin düzenlenmesi ve meşru ifade özgürlüğü ile nefret söylemi arasında çizilmesi gereken ince çizgiyi ele alıyoruz. İfade özgürlüğü, dünya genelinde birçok ülkenin anayasalarında ve başlıca uluslararası insan hakları sözleşmelerinde korunmakta olup, demokratik toplumların temel taşlarından biridir. Ancak bu yaygın korumaya rağmen, ifade özgürlüğünün etkili bir şekilde korunmadığı ülkelerin varlığı da bir gerçektir. Çevrimiçi nefret söyleminin düzenlenmesinin tehlikelerinden biri, özellikle baskıcı rejimler altında, bu düzenlemelerin vatandaşların haklarını daha da kısıtlamak için bir bahane olarak kullanılma potansiyelidir.

Dijital medya çağı, her türlü çevrimiçi konuşmanın veya içeriğin, sonuçlarını tam olarak düşünmeden tek bir dokunuşla paylaşılmasına olanak tanımaktadır. İfade özgürlüğünü benimseyen ülkelerde, ifade özgürlüğünün neden bu kadar önemli olduğuna dair ortak bir anlayışın geliştirilmesi gerekmektedir. O'Regan ve Theil'e göre, ifade özgürlüğüne değer vermenin üç ana nedeni şunlardır: 1) Düşüncelerimizi özgürce ifade edebilmek, bizi demokratik nedenlerden dolayı özgür ve özerk bireyler yapar; 2) Oy verme kararlarımızı eşit ve bilinçli bir şekilde vermemizi sağlar ve iktidardakileri gerçeklerle hesap verebilir kılar; 3) Siyaset ve politika hakkında özgürce fikirlerimizi ifade ederek asılsız iddiaları çürütebiliriz (O'Regan, 2018).

Jeremy Waldron, "The Harm in Hate Speech" (2012) adlı eserinde, nefret söyleminin toplumsal zararlarını ve hukuki yasakların neden gerekli olduğunu tartışmaktadır. Bu çalışma, nefret söyleminin toplumsal dokuya verdiği zararları detaylı bir şekilde incelemektedir. Catharine MacKinnon ise "Only Words" (1993) adlı çalışmada, ifade özgürlüğü ve kadınların hakları arasındaki çatışmayı ele almaktadır. Kendisi, cinsiyet temelli nefret söyleminin kadınlara karşı şiddeti nasıl teşvik ettiğini ve bu söylemin yasaklanması gerektiğini savunmaktadır. Lee C. Bollinger, "The Tolerant Society" (1986) eserinde, ifade özgürlüğünün sınırlarını ve demokraside toleransın önemini tartışırken, nefret söylemi konusunda liberal bir yaklaşım benimsemektedir. Bollinger, ifade özgürlüğünün korunmasının, nefret söylemine karşı mücadelede daha etkili olduğunu öne sürmektedir. Robert Post'un "Racist Speech, Democracy, and the First Amendment" (1991) başlıklı çalışması ise, demokratik toplumda ırkçı söylemin rolünü ve ifade özgürlüğü ile toplumsal eşitlik arasındaki gerilimi inceler. Bu yazarlar ve eserleri, nefret söylemi ve ifade özgürlüğü arasındaki dengeyi farklı perspektiflerden ele alarak, bu konuda derinlemesine analizler sunmaktadır. Bu çalışmalar, nefret söyleminin yasaklanması gerektiği argümanını destekleyen teorik ve pratik zeminler sağlamaktadır.

Nefret söyleminin yasaklanması, toplumsal barışı ve bireylerin güvenliğini koruma amacını taşımaktadır. Bu tür yasaklamaların arkasında birkaç temel gerekçe bulunmaktadır. Toplumsal zarar, toplum içindeki gruplar arasında düşmanlığı ve ayrımcılığı teşvik eder. Bu tür bir söylem, toplumsal uyumu bozar ve bireylerin temel haklarına zarar vermektedir. Bireysel zarar, hedef alınan bireylerde veya gruplarda psikolojik travma, korku ve izolasyon hissi yaratabilir. Bu, bireylerin toplumsal yaşama katılımlarını sınırlandırabilir ve eşitlik ilkesine aykırıdır. Şiddetin önlenmesi, fiziksel şiddet eylemlerine zemin hazırlayabilir. Sözlü saldırıların fiziksel saldırılara dönüşme riski, nefret söyleminin kontrol altına alınmasını zorunlu kılmaktadır. Hukuki ve etik normların korunması, demokratik toplumlar her bireyin eşitlik ve saygı görmesini esas alır. Nefret söylemi, bu temel değerlere ters düşmektedir. Yasalar, toplumun etik ve hukuki normlarını yansıttığı için, nefret söyleminin yasaklanması bu normların korunmasına hizmet etmektedir. Uluslararası yükümlülükler, birçok ülke uluslararası insan hakları sözleşmeleri kapsamında nefret söylemini yasaklama yükümlülüğü altındadır (Waldron, 2012). Bu

sözleşmeler, bireylerin ırk, din, cinsiyet veya diğer özelliklerine dayalı ayrımcılığa uğramasını garantiler.

Nefret söyleminin yasaklanması gerekliliğinin anlaşılması da ifade özgürlüğü kadar önemlidir. Nefret söylemini yasa dışı ilan etmenin iki temel nedeni bulunmaktadır: İlki ve en yaygın kabul edilen neden, nefret söyleminin hedeflenen kişilere fiziksel zarar verme ihtimalinin yüksek olmasıdır ("zarar vermeye teşvik" ilkesi). Nefret söylemi, belirli bir ırka, cinsel yönelime veya cinsiyet kimliğine sahip kişilere yönelik olduğunda, ABD dahil çoğu ülkede yasa dışıdır. İkinci neden ise, insan gruplarını aşağılayan nefret söyleminin de yasaklanması gerektiğidir ("grupları aşağılama" ilkesi). Bu tür söylemler, hedeflenen grupların toplumun özgür ve eşit üyeleri olarak statülerini zedeler. Pek çok ülke, bu tür nefret söylemini de yasaklamaktadır. Hem ifade özgürlüğü hem de nefret söylemi, anlamları ve uygulanmaları konusunda tartışmalara neden olan kavramlardır (Theil, 2019).

Bu bağlamda, ifade özgürlüğü ve nefret söylemi arasındaki hassas dengeyi korumak, demokratik toplumların karşılaştığı zorlu bir görevdir. İfade özgürlüğünün korunması, bireylerin düşüncelerini özgürce ifade etmelerini ve toplumsal tartışmalara katkıda bulunmalarını sağlarken, nefret söyleminin yasaklanması, toplumsal zararın ve ayrımcılığın önlenmesine yardımcı olur. Bu nedenle, her iki kavramın da kapsamlı bir şekilde ele alınması ve dengeli bir yaklaşımla düzenlenmesi gerekmektedir. Bu bölümde, ifade özgürlüğünün önemi ve nefret söyleminin potansiyel zararları arasındaki karmaşık ilişkiyi detaylı bir şekilde inceleyerek, demokratik toplumların bu iki kavram arasındaki dengeyi nasıl koruyabileceğine dair öneriler sunmaktayız.

5. BULGULAR

Sosyal medya platformları, kullanıcıların içerikleri hızla paylaşmasına ve geniş bir kitleye ulaştırmasına olanak tanımaktadır. Bu ortamda paylaşılan nefret söylemi içeren mesajlar, algoritmaların etkileşim oranına dayalı olarak öne çıkarılması nedeniyle daha geniş bir erişim sağlamak ve kullanıcılar arasında hızlıca yayılmaktadır. Özellikle, Facebook ve Twitter gibi platformlarda nefret söylemi içeren içerikler çoğu zaman daha fazla yorum ve beğeni alarak görünürlük kazanmakta, dolayısıyla toplumsal kutuplaşmayı daha da derinleştirebilmektedir. Moğolistan'daki örneklerde, belirli gruplara yönelik olumsuz söylemlerin hızla geniş kitlelere yayıldığı ve bu içeriklerin etnik ve sosyal kimlikler arasında gerginlik yarattığı gözlemlenmiştir. Bu durum, nefret söyleminin yalnızca bireysel düzeyde kalmadığını, aynı zamanda toplumsal huzuru tehdit edebilecek kadar büyüebileceğini göstermektedir.

Sosyal medya algoritmaları, kullanıcıların ilgi gösterdiği içerikleri öne çıkararak platformda daha fazla vakit geçirmelerini teşvik eder. Bu algoritmalar, çoğu zaman yoğun duygusal tepkilere neden olan içeriklere öncelik tanımaktadır. Nefret söylemi içeren içerikler de bu tür tepkileri tetiklediği için daha fazla görünürlük kazanmaktadır. Moğolistan bağlamında, etnik gruplar arası gerilimleri körükleyen içeriklerin çok sayıda etkileşim alması, nefret söyleminin yalnızca platform sınırları içinde kalmayarak toplumda da olumsuz etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Bu içeriklerin paylaşımı, yeniden yorumlanması ve geniş kitlelere ulaşması, nefret söyleminin sosyal medya aracılığıyla hızla yayılmasını sağlamaktadır.

Bulgular kısmında, sosyal medya platformlarında yapılan paylaşımlardan elde edilen nefret söylemi örnekleri sunulmaktadır. Analiz edilen veriler, toplumda nefret söyleminin yaygınlığı ve etnik gruplar arasındaki gerilimleri açığa çıkarmaktadır. Bulgular, belirli etnik grupların sosyal medyada nasıl temsil edildiğini ve bu temsilin toplumsal algılara nasıl etki ettiğini göstermektedir.

Nefret söyleminin kategorize edilmesi ve analizi, nefret söylem, ırkçı söylem içeriklerin yayılmasını önlemek, toplum içinde hoşgörü ve anlayışın geliştirilmesine katkıda bulunmak adına atılacak adımların temelini oluşturmaktadır.

Tablo1: Uluslararası Nefret Söylemi Kategorileri

1	Abartma/Yükleme/Çarpıtma:	Bir kişi ya da olaydan yola çıkarak bir topluluğa yönelik olumsuz genellemeler, çarpıtmalar, abartmalar, olumsuz atıflar içeren söylemler (örneğin Suriyeliler gına getirdi).
2	Küfür/Aşağılama:	Bir topluluk hakkında doğrudan küfür, aşağılama (hain, ahlaksız gibi).
3	Düşmanlaştırma savaş söylemi:	Bir topluluk hakkında düşmanca, savaşı çağrıştıran ifadelerin yer aldığı söylemler (Rum vahşeti).
4	Simgeleştirme:	Doğal bir kimlik öğesinin nefret, aşağılama unsuru olarak kullanıldığı, simgeleştirildiği söylemler (örneğin olumsuz anlamda 'Bizi Eurovision'da Yahudi mi temsil edecek?').

Tablo1: Uluslararası nefret söylemi kategorileri (Sözeri, 2012, s. 209)

Bu sınıflandırmada, uluslararası araştırmacıların çalışmalarından yararlanılmış ve ülkeye özgü dil ve kültür farklılıkları göz önünde bulundurularak belirlenen nefret söylemi kategorileri temel alınmıştır. Bu kategoriler, nefret söyleminin analizinde kullanılan metodolojik bir yaklaşım sunmaktadır.

Abartma/ Yüklem/ Çarpıtma

Bu kategoriye dâhil edilen verileri ele alırsak, Moğollar internette şarkıcı Serchma'yı Çinli bir adamla evlendiği için acımasızca eleştirmişler. Sosyal medya kullanıcıları şarkıcı Serchma'yı Moğolistan'a bir daha gelmemesini, bazıları da onu öldürmekle tehdit etmiştir (Seruleug, 2010, s. 02). Bu kategoriye dahil edilen verilerde, Çinlilere yönelik 'kokmuş bir hujaa' gibi ifadelerin kullanılması, etnik köken üzerinden yapılan ayrımcılığı ve dışlamayı gösterir.

Bu ifadeler, toplum içindeki güç ilişkilerinin ve etnik kimlikler üzerinden yapılan ayrımcılığın bir yansıması olarak değerlendirilebilmektedir. Bu tür dilsel ifadeler, medyada kullanıldığında, toplumun belirli gruplarına karşı oluşturulan önyargılı ve dışlayıcı tutumları yansıtır ve pekiştirir. Bu verilerin kritik söylem analizi çerçevesinde değerlendirilmesi, bu ifadelerin sadece bireysel önyargıları değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel yapıları da nasıl yansıttığını anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Küfür/ Aşağılama

Bu kategoride ele alınan veriler, Çinlilere yönelik aşağılayıcı ve küfürlü dilin kullanımını inceler. Örnek olarak, haftalık Seruleg gazetesinde yer alan röportajlarda Çinlilere "sömürücüler", "dipsiz mideler", "açgözlü", "kokmuş pislikler" gibi nefret dolu kelimelerle hitap edilmesi, belirli bir etnik grubun negatif şekilde etiketlenmesini ve dışlanmasını göstermektedir. Bu tür ifadeler, "biz" / "onlar" karşıtlığının bir örneği olarak değerlendirilebilir. Bu karşıtlık, toplum içindeki gruplar arasındaki güç ilişkilerini ve kimlik politikalarını yansıtır.

Gazetede kullanılan "kokmuş hujaa", "hujaa'nın idrarı", "eskirmiş hujaa" gibi hakaret edici kelimeler, belirli bir etnik grubu aşağılamak ve onları toplumun diğer kesimlerinden ayırmak için kullanılmıştır. Bu tür ifadeler, toplumsal gruplar arasındaki güç dengesizliklerini ve etnik kimlikler üzerinden yapılan ayrımcılığı vurgulamaktadır. Kritik söylem analizi, medyada ve toplumda yerleşik olan güç dinamiklerini ve bu dinamiklerin nasıl dışlayıcı ve ayrımcı söylemlere yol açtığını ortaya koymaktadır.

Düşmanlaştırma/ Savaş Söylemi

Bu kategoriye dâhil edilen verileri ele alırsak, 13 Mart 2018'de Zindaa.mn web sitesinde "Ts. Elbegdorji'nin tek erdemi" başlıklı bir makale yayınlanmıştır. Makaleye göre: Ts. Elbegdorj,

cumhurbaşkanı iken, ulusal azınlıklara yönelik (Bayan Ulgii ilinde yaşayan azınlık Kazaklar) tehdidi sınırlandırma politikası olarak askeri birimleri konuşlandırmıştı. Kazakları Osmanlı eşkıyaları gibi Moğollara yönelik tehdit olarak algılanan nefret dolu söylemler sayesinde bu olaylar gerçekleşmişti. Bu Kazak gençleri, "Khasag", "Osmanlı eşkıyaları", "etnik azınlıkların tehdidi", "Kazaklar diğer milletlere zulmetmeye geldi" sözlere öfkelerini dile getirdi. Bu, Kazakların Khasag olarak adlandırılması ve Osmanlı eşkıyalarıyla karşılaştırılmasıyla yapılan etnik ayrımcılığın bir örneğidir. Düşmanlaştırma savaş söylemi en çok nefret söyleminin üretildiği ikinci kategoridir.

Bu kategorideki veriler, 'Khasag', 'Osmanlı eşkıyaları', 'etnik azınlıkların tehdidi' ve 'Kazaklar diğer milletlere zulmetmeye geldi' gibi ifadelerin kullanımını içermektedir. Bu ifadeler, Kazakların ve diğer etnik azınlıkların Moğol toplumundaki yerine dair olumsuz ve düşmanca bir algı yaratmaktadır. Kritik söylem analizi, bu tür ifadelerin sadece bireysel önyargıları değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel yapıları da nasıl yansıttığını ve etkilediğini incelemektedir. Bu bağlamda, 'düşmanlaştırma savaş söylemi' kategorisi, etnik gruplar arasında düşmanlık yaratma ve toplumsal gerilimi artırma potansiyeline sahip ifadeleri içermektedir.

Simgeleştirme

Bu kategoriye dâhil edilen verileri ele alırsak, www.shinemedee.mn sitesinde 3 Kasım 2017 tarihinde yayınlanan 'Haydi 'erkeksi' kadınları askere gönderelim' başlıklı yazıda LGBTİ bireylere yönelik kullanılan dil, kimliğe ilişkin negatif bir simgeleştirme örneği sunmaktadır. Yazıda kullanılan 'şerefsizler', 'Kadın olmak isteyen erkeklerden oluşan bir tren', 'Erkeklerini kadınlaştırarak geçinen insanlar', 'Erkeklerini kaybetmişler' gibi ifadeler, LGBTİ bireylerin kimliklerini aşağılayıcı ve kışkırtıcı bir şekilde simgeleştirmektedir. Kritik söylem analizi, bu tür ifadelerin toplumsal kimlikler ve gruplar arasındaki güç ilişkilerini nasıl etkilediğini ve bu ifadelerin toplum içinde nasıl bir önyargı ve dışlama yarattığını incelemektedir.

Bu kategorideki veriler, LGBTİ bireylerin kimliklerine yönelik olumsuz ve aşağılayıcı simgeleştirmeleri içermektedir. Bu simgeleştirmeler, toplum içindeki güç ilişkilerinin ve kimlik politikalarının bir yansıması olarak değerlendirilebilmektedir. 'Simgeleştirme' kategorisi, toplumsal kimliklerin olumsuz bir şekilde nasıl simgeleştirildiğini ve bu simgeleştirmelerin toplum içindeki gruplar arasında nasıl önyargı ve dışlama yarattığını göstermektedir.

Ulus oluşumu sürecinde ortaya konulan "biz" kavramı, ayrımcılığı ve nefret söylemini üretmiştir. Nefret söylemlerindeki artış bir süre sonra nefret suçuna dönüşebilmektedir. Ayrımcılığın zihinsel, ideolojik arka planını oluşturan nefret söylemi, toplumsal gruplar arasındaki sistematik hiyerarşiye işaret eden bir dışlama ve düşmanlaştırma ideolojisinin yansımaları olarak da görülmektedir.

Haber odasının özdenetimi ve halk arasında medya okuryazarlığı eksikliği nedeniyle Moğolistan'daki yerel haber sitelerinde nefret söylemi çok yaygındır. Moğolistan'ın nüfusu sayısı 3 milyon olmasına rağmen 400'den fazla medya kuruluşu bulunmaktadır. Moğolistan'da çevrimiçi medyada nefret ve ırkçı söylem yaygındır. Tespit edilen nedenlerden biri, haber odalarında öz denetimin olmaması ve halk arasında medya okuryazarlığının olmamasıdır.

Moğolistan internet alan adı ".mn" olan 43 haber sitesindeki saldırgan, tehdit edici söylemler takip edildi. Seçilen anahtar kelimelerin sıklığı dikkate alınarak Facebook'deki paylaşımlar incelendi. "Kazak ve Moğol gençler", "Osorjamaa", "Moğolistan'daki LGBTİ bireylerin sorunu" anahtar kelimelerdir. Bu terimlerle ilişkilendirilmiş ve en fazla beğeni almış ilk beş paylaşım, belirlenmiştir. Bu çalışma, özellikle sosyal medya platformunda yer alan nefret söyleminin yayılma dinamiklerini ve toplumsal etkilerini anlamayı amaçlamaktadır.

Tablo2: Nefret söylem içeren Facebook'deki paylaşım örnekleri

1.Yazar	13 Mart 2022'te yayımlanan "Eldegdorj'un Ayrıcalıklı Onuru" başlıklı makalesinde yazar, Moğolistan'da Halklardan sonra en büyük ikinci etnik grup olan Kazakları ele almıştır. Makalede, "Kazak soyguncular, Moğollara karşı savaşarak onları soydular. Herkes bilmektedir ki, Kazaklar tarih boyunca Halkları ve diğer milletleri baskı altına almak istemiştir" ifadelerine yer verilmiştir. Bu tür ifadeler, Kazak ve Halk Moğol gençleri arasında büyük bir anlaşmazlığa ve nefret söyleminin muazzam bir zarar verme potansiyeline neden olmuştur.
2. Yazar	"Osorjamaa Sorunu Moğol Üzüntüsü Getirir" başlıklı makale, 30 Ağustos 2022 tarihinde bir haber sitesinde yayımlandı. Makalede, genç bir Moğol Facebook fenomeni olan Osorjamaa'nın toplum içindeki davranışları eleştiriliyor: "Osorjamaa'nın aptallığı çok ileri gitmiştir; öyle ki, cinsiyet değiştirme kararı almış ve toplum içinde saldırgan davranışlar sergilemeye başlamıştır." Osorjamaa, sosyal medyada geniş bir takipçi kitlesinden destek görünürken, aynı zamanda ciddi tehditler de almıştır. Pek çok kişi, sosyal medya üzerinden Osorjamaa'ya yönelik şiddet çağrılarında bulunmuştur.
3.Yazar	18 Aralık 2022 tarihinde bir başka yazar, Osorjamaa'nın toplumsal cinsiyet kimliği ile ilgili bir makale yayınladı ve şunları yazdı: "Osorjamaa'nın doğumda atanmış cinsiyetini inkâr etmesi ve kendini kadın olarak tanımlaması gerçekten büyük bir sansasyon yarattı. Kadın kıyafetleri giymiş ve yüzü makyajla kaplı bir şekilde sokaklarda dövülen Osorjamaa, hayatını kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır." Bu tür yazılar, çevrimiçi nefret söylemi üzerine yapılan bir çalışmada incelenmiştir. Çalışmada ele alınan çevrimiçi medya kuruluşlarının çoğu küçük siteler olmasına rağmen, bulgular nefret dolu içeriklerin internette hızla yayıldığını ve yoğun yorumlar aldığını göstermektedir.
4.Yazar	11 Nisan 2023 tarihinde bir yazar, Bayan-Ölgii bölgesindeki Kazak ailelerin yeni doğan çocuklarını büyükbabalarının adıyla kaydettirme uygulamasını benimsediklerini ve bunun, büyükanne ve büyükbaba vefat ettikten sonra çocukların 18 yaşına kadar devlet tarafından sağlanan bakıcı tazminatından yararlanmalarını sağladığını belirtmiştir. Ayrıca, Kazak topluluğunun devlet tarafından sağlanan tazminat fonlarını tüketmek için çeşitli yöntemlere başvurduğunu iddia etmiştir. Bu iddialar Facebook kullanıcıları tarafından ağır hakaretlerle karşılanmış ve Kazaklar "aç köpekler", "pis hırsızlar" olarak nitelendirilerek Moğolistan'dan kovulmaları gerektiği yönünde yorumlar yapılmıştır. Ancak, yazarın iddiası, Kazakların kültürel geleneklerini yanlış yorumlamaktadır. Kazak kültüründe ailenin ilk çocuğunu büyükbabanın adı üzerine kaydettirmek, nesilden nesile aktarılan saygın bir gelenektir ve devlet tazminatından yararlanma amacı taşımamaktadır. Bu tür yanlış anlamalar ve sosyal medyadaki olumsuz paylaşımlar, Kazak ve Halh Moğol gençleri arasında anlaşmazlıklara neden olmuş ve nefret söyleminin ciddi zararlarını ortaya koymuştur. Bu olay, sosyal medyada dolaşan bilgilerin doğrulanmasının ve kültürel anlayışın önemini vurgulamaktadır.
5.Yazar	Temmuz 2023'te, Çin'in çeşitli aldatıcı yöntemlerle Moğolistan'ı ele geçirme girişimlerine dair bir dizi söylenti yayılmıştır. Bu söylentilere göre, Çinlilerin Moğolları öldürmek amacıyla zehirli sebzeler yetiştirdikleri, Çinli erkeklerin Moğolistan'a gönderilerek yerel kadınlarla evlenip Çinli çocuklar doğurmaya teşvik edildikleri ve bu çocukları organ toplamak bahanesiyle Çin'e kaçırdıkları iddia edilmektedir. Yazar tarafından aktarılan bu bilgiler, gerçek olayları yansıtmamakta ve asılsızdır. Bu tür iddialar, Moğollar arasında Anti-Çin duygularını körüklemekte ve iki ulus arasındaki gergin tarihsel ilişkilerin bir yansıması olarak kavramsallaştırılmaktadır. Sıklıkla, Moğolların ülkelerini savunma ve bağımsızlıklarını koruma çabaları olarak algılanan bu tür iddialar, Çin'den Moğolistan'a gelecek olan turistler için sadece nefret söylemi değil, aynı zamanda nefret suçu işleme riskini de artırmaktadır.

Sosyal medya platformlarında yer alan beş farklı yazı ve bunlara verilen tepkiler, kritik söylem analizi çerçevesinde değerlendirildiğinde, toplum içindeki farklı gruplar arasında ciddi anlaşmazlıkların ve yoğun nefret söyleminin varlığını ortaya koymaktadır. Aşağıda, bu örneklerin her birine yönelik detaylı analiz sonuçları ve genel bir değerlendirme sunulmuştur:

Kazak Soygun İddiası: Bu örnekte, Kazakların Moğolları soyup baskı altına aldıkları yönündeki iddialar, tarihsel düşmanlık algılarını yeniden canlandırmakta ve etnik gruplar arasındaki düşmanca duyguları pekiştirmektedir. Bu tür ifadeler, toplumda kökleşmiş önyargıları ve düşmanlıkları derinleştirmekte, Kazak topluluğunun diğer etnik gruplar tarafından dışlanmasına yol açmaktadır.

Osorjamaa'nın Toplumsal Cinsiyet Kimliği: Osorjamaa'nın toplumsal cinsiyet kimliği üzerine yapılan yorumlar, toplumsal cinsiyet normlarına ve bireysel kimliklere yönelik sert beklentileri gözler önüne sermektedir. Bu tür yorumlar, trans bireylerin maruz kaldığı ayrımcılığı ve toplumdaki cinsiyetçi yaklaşımları açıkça vurgulamakta, nefret söyleminin bireyler üzerindeki zararlı etkilerini belirginleştirmektedir.

Kazak Gelenekleri ve Yanlış Anlamalar: Kazak ailelerin kültürel geleneklerinin yanlış yorumlanması ve bu yorumların sosyal medyada yayılması, kültürel yanlışların ve stereotiplerin toplumsal çatışmalara nasıl yol açabileceğini açıkça göstermektedir. Bu durum, sosyal medyanın yanlış bilgilerin yayılmasında ne kadar etkili olabileceğine dikkat çekmekte ve toplumda bilgi doğrulamanın önemini vurgulamaktadır.

Çin'e Karşı Söylentiler: Çin'e karşı yayılan asılsız iddialar, tarihsel ve politik gerilimlerin modern söylemlere nasıl yansıtıldığını göstermektedir. Bu tür iddialar, uluslararası ilişkilerde düşmanca duyguların pekiştirilmesine ve iç politikada milliyetçi duyguların körüklenmesine hizmet etmektedir.

Çevrimiçi Nefret Söylemi ve Şiddet Tehditleri: Osorjamaa'ya yönelik şiddet tehditleri ve ayrımcı ifadeler, çevrimiçi platformların nefret söylemini nasıl körüklediğini ve bu tür söylemlerin bireyler üzerindeki etkilerini açıkça ortaya koymaktadır. Bu durum, sosyal medya platformlarının moderasyon politikalarının ve toplumsal toleransın sınırlarını test etmektedir.

Bu analizler, sosyal medya platformlarında yapılan paylaşımların, özellikle yanlış bilgilendirme ve nefret söylemi içerdiğinde, toplumsal çatışmaları körükleyebileceğini ve etnik, cinsiyet veya ulusal kimlikler üzerinden ayrımcılığı teşvik edebileceğini göstermektedir. Bu tür paylaşımlar, sadece bireysel düzeyde değil, toplumsal düzeyde de zararlı etkilere sahiptir. Toplumun farklı kesimlerinin birbirine karşı anlayış ve saygı içinde olmasını teşvik etmek ve çevrimiçi nefret söylemini azaltmak için bilinçli çabalar ve düzenlemeler gerekmektedir. Bu hem yasal düzenlemelerle hem de eğitim ve farkındalık programlarıyla sağlanabilir.

Moğolistan'daki medya içeriğinin ve nefret söyleminin analizi, kritik söylem analizi çerçevesinde ele alındığında, toplumsal güç ilişkileri ve kimlik politikaları açısından oldukça önemli bulgular ortaya koymaktadır. Toplumsal güç ilişkileri medyada kullanılan nefret söylemi, genellikle toplum içindeki baskın ve marjinal gruplar arasındaki güç dengesizliklerini yansıtmaktadır. Özellikle etnik azınlıklar, göçmenler veya LGBT bireyler gibi marjinalleştirilmiş gruplara yönelik aşağılayıcı ve düşmanca ifadeler, bu grupların toplum içindeki zayıf konumunu pekiştirebilir. Medyada bu gruplara yönelik olumsuz ve tek yanlı temsiller, toplumsal önyargıları ve ayrımcılığı besler, bu da toplumda baskın olan grupların bu marjinalleştirilmiş gruplar üzerindeki güçlerini korumalarına veya artırmalarına yardımcı olmaktadır.

Medya, kimlik politikalarının şekillendirilmesinde kilit bir rol oynamaktadır. Nefret söylemi içeren medya içeriği, belirli kimliklerin (etnik, cinsel, dini vs.) nasıl algılandığını ve değerlendirildiğini büyük ölçüde etkilemektedir. Örneğin, medyada sürekli negatif bir şekilde temsil edilen bir etnik grup, toplum içinde bu negatif algıların pekişmesine neden olabilir. Bu, söz konusu grubun toplumda marjinalleşmesine ve sosyal adaletten mahrum kalmasına yol açabilmektedir.

Nefret söyleminin etkileri, medyanın nefret söylemini kullanması, sadece belli bir grupla sınırlı kalmayıp, genel toplumsal atmosferi de etkilemektedir. Bu tür ifadeler, toplum içinde düşmanlık ve

kutuplaşmayı teşvik eder ve toplumsal uyumu bozmaktadır. Nefret suçlarına yol açabilecek ortamların oluşmasına katkıda bulunabilmektedir.

Moğolistan'da medya okuryazarlığının ve haber odalarının öz denetiminin eksikliği, nefret söyleminin yaygınlaşmasına katkıda bulunmaktadır. Toplumun medya içeriğini eleştirel bir şekilde değerlendirebilmesi ve medya kuruluşlarının kendi içeriklerini etik standartlar çerçevesinde denetleyebilmesi, sağlıklı bir toplumsal iletişim ortamının oluşması için hayati öneme sahiptir.

Bu çalışmanın sonuçları, Moğolistan'daki medya içeriğinde nefret söyleminin yönetimi ve düzenlenmesi konusunda önemli bulgular sunmaktadır. Araştırmacı Chimeddong Tsegmid'in belirttiği gibi, nefret söylemini ortadan kaldırmak için yasa veya sansür yerine gelişmiş öz denetim ve kamu eğitiminin önemi vurgulanmıştır. Bu yaklaşım, ifade özgürlüğü ile toplumsal sorumluluk arasında dengeli bir çizgi çizmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın bulgularına göre, nefret söyleminin çoğu Facebook ve sosyal medya kullanıcılarının yorumlarından kaynaklanmaktadır. Bu durum, çevrimiçi haber medyasının ve web sitelerinin, kendi içeriklerini ve kullanıcı yorumlarını etkin bir şekilde denetlemesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Ancak, çalışmada, haber merkezlerinin kullanıcı yorumlarını etkili bir şekilde denetlemede başarısız olduğu gözlemlenmiştir.

İyi bir yayın politikası izlemek ve etik kurallara uymak, önde gelen haber siteleri için önemlidir. Ancak, bu sitelerin bile okuyucu yorumları bölümünü denetlemekte yetersiz kalması, nefret söyleminin çevrimiçi platformlarda engellenmeden yayılmasına olanak tanımaktadır. Moğolistan'ın önde gelen haber sitesi GoGo Haber Ajansı'nın genel yayın yönetmeni Ariunbileg Oyunbilegt'in belirttiği gibi, web sitelerinde yorumların düzenlenmemesi, personel sayısının yetersizliği ve yatırım eksikliğinden kaynaklanıyor olabilir. Bu durum, toplum yönetiminden sorumlu personelin işe alınmasını neredeyse imkânsız hale getirmekte ve medya kuruluşlarının bu sorumluluğu yerine getirmesini zorlaştırmaktadır.

Moğolistan'daki medya politikaları, haber sitelerindeki yorum bölümlerinin denetlenmesi ve nefret söylemini önleyecek araçların getirilmesi konusunda yeniden gözden geçirilmelidir. Okuyucu yorumlarının denetlenmesi konusunda diğer ülkelerin en iyi uygulamalarından ders almak, Moğolistan'ın medya ortamını daha sağlıklı ve sorumlu bir hale getirebilir. Bu yaklaşım, medya kuruluşlarının toplumsal sorumluluklarını yerine getirmelerine ve nefret söyleminin yayılmasını önlemeye yönelik etkili stratejiler geliştirmelerine yardımcı olabilir.

6. Moğolistan'da Nefret Söylemi ile Mücadele: Ulusal ve Uluslararası Yasa Önerilerinin İncelenmesi

3 Aralık 2015'te, Moğolistan Parlamentosu, nefret suçlarını kapsayan yeni bir Ceza Kanunu'nu kabul etti (Ganbaatar, 2019). Bu kanun, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve sağlık durumu gibi korunan alanları içermekte olup, Moğolistan'ı LGBT bireyler için bu düzeyde korumaları sunan Asya ülkeleri arasında öncü kılmıştır. Yeni Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girmesi başlangıçta 1 Eylül 2016 olarak planlanmışken, yeni seçilen Kabine tarafından 1 Temmuz 2017 tarihine ertelenmiştir. Ağustos 2018 itibarıyla, LGBT Merkezi, 300'den fazla polis memuru, savcı ve hâkime nefret suçlarının tanımını ve bu suçların uygun şekilde nasıl ele alınması gerektiğini eğitim yoluyla aktarmaktadır (Glauert, 2018). Ancak, yerel raporlar ve LGBT aktivistlerinin ifadelerine göre, polis teşkilatı, LGBT bireylere yönelik işlenen nefret suçlarına ilişkin şikayetleri yeterince ciddiye almamakta ve bu tür saldırılar genellikle cezasız kalmaktadır. Moğolistan hükümeti 2023 Ocak ayında, "Sosyal Medyada İnsan Haklarının Korunması" adı altında getirilen yeni bir yasa teklifi ile karşılaştı. Bu yasanın asıl amacı, sosyal medya tacizine karşı önlem almak olarak sunulmuştur. Ancak, bu yasa teklifi, hukuk toplumu savunucuları ve sivil haklar örgütleri tarafından, ifade özgürlüğünü sınırlamak ve vatandaşların fikirlerinin serbest dolaşımını engellemek amacıyla tasarlandığı yönünde eleştirilmiştir.

Yasa, 17 Ocak'ta Dijital Kalkınma ve İletişim Bakanı Uchral Nyam-Osor tarafından tanıtılmış, ancak insan hakları grupları tarafından ifade özgürlüğüne yönelik bir tehdit olarak değerlendirilmiştir. Bu

gruplar, yasanın devlete dijital platformlardaki içerik üzerinde geniş düzenleme yetkileri verdiğini belirtmişlerdir. Özellikle, yasanın meclis üyelerinin büyük çoğunlukla kabul edilmesine rağmen Cumhurbaşkanı U.Khurelsukh tarafından reddedilmesi, yasanın tartışmalı doğasını gözler önüne sermiştir.

Bakan Uchral, yasanın özellikle çocuklar gibi savunmasız grupları çevrimiçi taciz ve zorbalığa karşı korumayı amaçladığını savunmaktadır. Ancak, bu yasal düzenlemelerin, sosyal medyada içerik takibini sıkılaştırma ve gerçek zamanlı denetim sağlama çabalarının, ifade özgürlüğünü kısıtlama potansiyeline sahip olduğu belirtilmektedir. Örneğin, Moğolistan'daki bir sivil haklar örgütü olan Gazetecilik İnovasyon ve Geliştirme STK'sı, yasanın "sosyal medyayı düzenleme yetkisi vererek devlete aşırı kontrol sağlayacağını" ve bu durumun Moğolistan'ın demokratik yapısına zarar verebileceğini öne sürmüştür.

Bu yasa tasarısı, Moğolistan'da ifade özgürlüğü ve medya denetimi konularında önemli bir dönemeç oluşturmakta, sivil toplum ve hükümet arasında çekişmelere neden olmaktadır. Yasanın, özellikle seçim dönemlerinde kamu görevlilerini eleştirmenin zorlaşacağı ve medya üzerindeki hükümet gözetiminin artacağı endişeleri mevcuttur. Bu çalışma, Moğolistan'daki ifade özgürlüğü üzerine yapılan yasal müdahalelerin, uluslararası insan hakları standartları çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Dijital medya çağı, çevrimiçi konuşma ve içeriğin anonim olarak çoğu zaman sonuçları hakkında ikinci kez düşünülmeden paylaşılmasına olanak tanıdı. Çevrimiçi yayınlama eylemi anlık olsa da nefret söylemi ve konuşmayı düzenlemek için tasarlanan mekanizmalar genellikle az ve yavaştır. Geleneksel medya türlerinde yayın öncesinde yazar dışında bir kişinin editörlü denetimi söz konusudur. Kişisel yayın yapan sosyal medya platformlarında açıkça işlemeyen bir mekanizma olan nefret söylemine karşı genellikle etkili bir kısıtlama sağlanmamaktadır. Moğolistan'daki haber sitelerindeki makale, yorum bölümlerinin denetlenmesi aynı zamanda nefret söylemini önleyecek araçların getirilmesi oldukça önem verilen konudur. Diğer ülkelerin medya politikalarına ilişkin düzenlemelerden örnek almamız gerekmektedir. Bunlar;

Birleşik Krallık hem çevrimiçi hem de basılı olarak nefret söylemine yönelik bir dizi cezai yasaklama uygulamaktadır. Suç ve Düzensizlik Yasası, Kamu Düzeni Yasası, 1998 Kötü Amaçlı İletişim Yasası, 2003 İletişim Yasası, ırk, etnik köken, dini ve cinsel tercih temelinde aşağılayıcı ifadeleri yasaklamaktadır. Yakın zamanda yayınlanan bir Beyaz Kitap, sosyal medya platformlarına özen yükümlülüğü getirerek ve özen yükümlülüğüne uyulmasını sağlayacak bir düzenleyici oluşturarak çevrimiçi medyayı düzenlemeye yönelik kapsamlı öneriler içermektedir. Beyaz Kitapta düzenleme için tanımlanan çevrimiçi zararların kapsadığı geniş şirket yelpazesi ve açık uçlu liste, özellikle endişe vericidir: düzenleyiciye aşırı yük bindirme ve son derece seçici yaptırımlara yol açma riski taşımaktadır (Yelda Ongun, 2021).

Avrupa Birliği, web sitelerindeki içeriğin yayınlanmadan önce izlenmesini engelleyen ve Avrupa'daki düzenleyici girişimlerin gelişimini şekillendiren ve etkileyen bir hüküm olan e-Ticaret Direktifi'ni kabul etti. AB, sosyal medyayı düzenleme konusunda daha fazla seçenek araştırmaktadır. Şimdiye kadar, Çevrimiçi Yasadışı İçerikle Mücadeleye İlişkin- Sosyal Medya Platformlarının Daha Fazla Sorumluluğuna Doğru bir Tebliğ yayınlamış ve Facebook, Twitter, Youtube, Instagram, Microsoft, Snapchat, Google+ ve Daily ile Çevrimiçi Yasadışı İçerikle Mücadeleye İlişkin bir Davranış Kuralları imzalamıştır. Davranış Kuralları açısından bu şirketler, yasa dışı içerikleri 24 saat içinde kaldırmayı kabul etmiştir (Ece Toptaş, 2022).

İki yıldan biraz daha uzun bir süre önce yürürlüğe giren Alman Ağ Uygulama Yasası, sosyal medya platformlarına hızlı, şeffaf ve etkili bir şekilde çalışması gereken şikâyet yönetimi mekanizmaları kurma yükümlülüğü getirmektedir. Yasa dışı içeriğin (Alman Ceza Kanunu'nda tanımlandığı şekilde) tespit edilmesi durumunda, bu içeriğin belirli bir süre içerisinde kaldırılması veya engellenmesi gerekmektedir. Şikâyet yönetim sistemindeki sistemsel aksaklıklar (gerekli silme son tarihlerine tutarlı

bir şekilde uyulmaması, raporlama ve şeffaflık gerekliliklerinin göz ardı edilmesi dahil) nedeniyle 50 milyon Euro'ya kadar para cezaları verilebilmektedir (Sena Kontoğlu, 2018).

Moğolistan, dijital medya ortamında ifade özgürlüğüne yönelik artan tehditler ve nefret söylemi ile mücadelede yetersiz düzenlemelerle karşı karşıyadır. Bu çalışma, Moğolistan'daki durumu değerlendirirken, Birleşik Krallık, Almanya ve Avrupa Birliği gibi ülkelerdeki yasal çerçeveleri ve politikaları karşılaştırmalı bir yaklaşımla incelemektedir.

Moğolistan'da "Sosyal Medyada İnsan Haklarının Korunması" başlığı altında sunulan yeni yasa tasarıları, ifade özgürlüğü ve çevrimiçi güvenlik arasındaki hassas dengeyi koruma konusunda ciddi zorluklar yaratmaktadır. Bu düzenlemeler, özellikle ifade özgürlüğünü kısıtlayıcı potansiyelleri nedeniyle eleştirilmiştir.

Uluslararası Örnekler olan Birleşik Krallık, Almanya ve Avrupa Birliği, çevrimiçi nefret söylemini düzenlemek için çeşitli yasal çerçeveler geliştirmiştir. Bu çerçeveler, ifade özgürlüğünü koruma ve yasa dışı içeriği etkin bir şekilde yönetme amacını taşımaktadır. Ancak, bu düzenlemelerin uygulanması, aşırı düzenleme riskleri ve ifade özgürlüğü üzerindeki olası kısıtlayıcı etkiler açısından dikkatle değerlendirilmelidir.

Çevrimiçi platformlar, ifade özgürlüğü için önemli araçlar olmakla birlikte, nefret söylemi ve yasa dışı içeriklerin yönetilmesi zorlukları da sunmaktadır. Bu bağlamda, etkili şikâyet mekanizmalarının oluşturulması ve içeriklerin hızlı bir şekilde incelenmesi, uluslararası örneklerden öğrenilecek önemli dersler arasındadır. Uluslararası deneyimler, dijital medya çağında ifade özgürlüğü ve çevrimiçi içerik düzenlemesi arasındaki hassas dengeyi korumanın önemini vurgulamaktadır. Bu dengeyi sağlamak için kapsamlı ve katılımcı bir yaklaşım benimsemek, etkili politikaların oluşturulmasında kritik bir rol oynamaktadır.

SONUÇ

Çevrimiçi nefret söyleminin düzenlenmesi önemli bir politika konusudur. Politika yapıcılar, sosyal medya platformlarına yönelik herhangi bir düzenlemenin ifade özgürlüğünü gereksiz yere baltalamamasını sağlamalıdır. Sorunun karmaşıklığı göz önüne alındığında, ifade özgürlüğünün korunması ile nefret söyleminin yasaklanması arasında iyi bir dengenin kurulup kurulmadığının değerlendirilmesi için dünya çapındaki yeni yasal girişimlerin yakından izlenmesi gerekmektedir. Bu izlemenin gerçekleştirilmesi için sosyal medya şirketlerinin kaldırdıkları içerik konusunda şeffaf olması, verilerini araştırmacıların ve daha geniş kamuoyunun incelemesine sunması gerekmektedir.

Nefret söylemi tanımlamak, neyin nefret söylem kapsamında olacağına karar vermek için ülkeden ülkeye değişecek savunmalar yapılmaktadır. Birçok ülke çeşitli yasalarla nefret söylemi durdurmayı amaçlamaktadır. Örnek verirsek, 7 tane Avrupa ülkesi Nazi soykırımını inkâr etmeyi yasaklamıştır. Avrupa Birliği başta olmak üzere birçok ülke nefret söylem ve ırkçı söyleme karşı mücadele etmektedir.

Facebook, Twitter, Instagram, Threads ve YouTube gibi sosyal paylaşım uygulamaları nefret ve ırkçı söylem ile mücadele etmektedir. Bu sosyal paylaşım uygulamaları nefret söylemleri gözden geçirerek 24 saat içerisinde kaldırılmasını kararlaştırmaktadır. Nefret, ırkçı, şiddet içerikli ve yasa dışı paylaşımları kapsamaktadır. 2016 yılından bugüne dek toplam 10 sosyal paylaşım uygulaması gönüllü bir şekilde Avrupa Birliği'nin belirlediği nefret söylemine karşı yaptırımlara uymayı kabul etmiştir. Avrupa Birliği ırkçılığın, cinsiyetçiliğin, yabancı düşmanlığının dahil olduğu nefret söylemlerinin %72'sinin sosyal medya ortamından kaldırıldığını açıklamaktadır. AB ülkelerinden biri olan Almanya'da yürürlüğe giren yeni bir yasa, sosyal medya şirketlerine eğer nefret söylemlerini hızlı bir şekilde ortadan kaldırmazsa 50 milyon avro para cezasına kesmektedir.

Toplumdaki çoğunluk ya da egemen sınıfların, görece daha zayıf ve dezavantajlı azınlık gruplara yönelik ayrımcılık, dışlama, düşmanlaştırma gibi amaçlarla ürettiği nefret söylemi, bireylerin en temel haklarından olan eşit muamele görme, yaşama ve katılım hakkını tehdit etmektedir. Avrupa'daki INACH (Uluslararası Siber Nefret Karşısı Ağ) gibi oluşumlar nefret söylemine yönelik ihbar hattı işlevi

görmektedir ve ırkçı söylemlerle mücadelede etkisini göstermektedir. Uluslararası siber nefret karşıtı ağ sayesinde erişim kısıtlamaları ile nefret ve ırkçı söylemi içeren sitelere erişimi engellemektedir. Birçok gelişmekte olan ülkeler ve Moğolistan'ın INACH gibi sisteme ihtiyacı bulunmaktadır. Filtreleme ve erişim kısıtlamaları sayesinde nefret konusunu azaltarak insanların şiddet içeren suç işlemlerini önleyebilirler.

Devlet toplumu toplumsal barışı korumak, adaleti sağlamak ve eşitliği gerçekleştirmekten sorumlu olduğu gibi, aynı şekilde nefret söyleminin engellenmesi konusunda da sorumluluk sahibi olmalıdır. Devletin öncelikli görevi vatandaşları korumaksa, nefret söylemi yoluyla insanlar arasında oluşan tehdit, rahatsızlık ortamı, nefret söyleminden dolayı doğan işlenebilecek suçları engellemek devletin yasama, yürütme ve yargı kollarına düşmektedir. Siyasi kurumlar bu konuda bir girişimde bulunmadan, yargının bu konuda yapabileceği bir şey yoktur. Kısacası bu durumda asıl görev ve sorumluluk devlet kurumları ve siyasilerdir.

Bulgularımız doğrultusunda, Moğolistan için benzer düzenleyici politikaların ve teknolojik araçların geliştirilmesi önerilmektedir. Bu politika ve araçlar, ifade özgürlüğünü korurken aynı zamanda nefret söylemi gibi zararlı içeriklerin etkin bir şekilde yönetilmesine olanak tanıyacak şekilde tasarlanmalıdır. Önerilen stratejiler arasında, şeffaf ve katılımcı bir yasama süreci, etkili şikâyet mekanizmaları ve çevrimiçi içeriklerin denetiminde kullanılacak yapay zekâ teknolojilerinin geliştirilmesi yer almaktadır. Bu çalışmamızdaki örneklem bulgulardan harekete geçerek Moğolistan medya politikası üzerine uzmanlar tarafından büyük toplantılar gerçekleştirmelidir. Moğol gazeteciliğinde büyük ölçüde göz ardı edilen bir konu olan nefret söylemini ele almanın, hoşgörüsüzlüğü ve nefret söylemini çevrimiçi olarak yayınlayan medya kuruluşlarını düzenlemenin yolları tartışmalıdır. Gazeteciler ürettikleri içeriklerde etik ilkelere uymalı ve nefret söyleminden kaçınmalıdır. Gazetecilere insan hakları ve hoşgörü konularında eğitim verilmesini destekleyerek etik haberciliği teşvik etmenin çeşitli yollarını da değerlendirmelidir.

Bu çalışmada elde edilen veriler ışığında, Moğolistan'da dijital nefret söylemiyle etkin bir şekilde mücadele edebilmek için uygulanabilecek somut adımlar önerilmektedir. Çalışmamızın ortaya koyduğu bulgular, nefret söyleminin dijital medya aracılığıyla hızla yayıldığını ve toplumsal uyum üzerinde olumsuz etkiler yarattığını göstermektedir. Bu bağlamda, nefret söylemiyle mücadelede izlenebilecek bazı stratejik yaklaşımlar aşağıda sunulmaktadır:

Medya Okuryazarlığını Artırma

Moğolistan'da medya okuryazarlığını teşvik eden programların yaygınlaştırılması, bireylerin nefret söylemi içeriklerine karşı daha bilinçli ve eleştirel bir yaklaşım geliştirmelerine katkı sağlayacaktır. Çalışmamızda elde edilen veriler, medya okuryazarlığı düzeyinin düşük olduğu kesimlerde nefret söyleminin daha fazla yayıldığını göstermektedir. Bu nedenle, eğitim sistemine medya okuryazarlığı programlarının dahil edilmesi önerilmektedir. Bu, özellikle genç nesillerin çevrimiçi içeriklere eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmalarını sağlayacak, böylece nefret söylemiyle daha bilinçli bir şekilde mücadele edebileceklerdir.

Sosyal Medya Platformlarında Düzenleyici Politikalar Geliştirme

Sosyal medya platformları üzerinde nefret söylemi içeren içeriklerin sınırlandırılmasına yönelik yasal düzenlemeler geliştirilmelidir. Almanya'nın NetzDG yasası örneğinde olduğu gibi, sosyal medya platformlarının nefret söylemi içeriklerine hızlı müdahale etmelerini sağlayacak düzenlemeler Moğolistan'da da yürürlüğe konabilir. Bu tür düzenlemeler, nefret söylemi içeren içeriklerin yayılmasını önlemek için etkili bir araç olacaktır.

Dijital Nefret Söylemi İzleme Biriminin Kurulması

Çalışmamızda elde edilen veriler, dijital ortamda nefret söylemi içeren içeriklerin düzenli olarak izlenmesi ve raporlanması ihtiyacını ortaya koymaktadır. Moğolistan'da bir nefret söylemi izleme birimi kurulması, bu içeriklerin kapsamını ve toplumsal etkilerini analiz ederek düzenleyici kurumlara

rehberlik edebilir. Böylece, nefret söylemi ile ilgili daha hızlı ve etkili önlemler alınması mümkün olacaktır.

Sosyal Medya Şirketlerine Yerel Ofis Açma Zorunluluğu Getirilmesi

Çalışmanın verileri, yerel ofislerin nefret söylemi içeriklerinin hızlı denetlenmesi için önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye’de uygulanan yerel ofis zorunluluğu örneğinde olduğu gibi, Moğolistan’da sosyal medya platformlarının yerel ofis açmaları talep edilmelidir. Yerel ofisler, ülke içindeki toplumsal hassasiyetlerin göz önüne alınarak nefret söylemi içeriklerine daha hızlı ve yerinde müdahale edilmesine olanak tanıyacaktır.

Bu sonuçlar ve öneriler, çalışmamızda elde edilen bulgular doğrultusunda Moğolistan’ın dijital nefret söylemine karşı daha etkin önlemler alınabilmesi için yol gösterici niteliğindedir.

Sonuç olarak gelişmiş ülkelerin tecrübelerini öngörerek Moğolistan’a yeni bir yasa yürürlüğe girilmelidir. Sosyal medya şirketleri eğer nefret söylemlerini hızlı bir şekilde ortadan kaldırmazsa sosyal medya şirketlerine ve haber sitelerine gerekli ceza uygulanmalıdır. Aynı zamanda Avrupa’daki INACH (Uluslararası Siber Nefret Karşıtı Ağ) gibi oluşumlardan örnek alarak Moğolistan’ın kendine özgü siber nefrete karşıt ağ geliştirilmelidir. INACH gibi ağ sayesinde filtreleme ve güvenli internet yazılımları çocukların saldırgan, rahatsız edici, zararlı içeriklerden korunmasını sağlamaktadır. İleride bu konu üzerinden çalışma yürütmek isteyenlere, siber nefrete karşıt ağlar üzerinden çalışılması araştırmacılara tavsiye edilebilir.

KAYNAKÇA

- Alğan, T., & Şensever, F. L. (2010). Ulusal basında nefret suçları. İstanbul.
- Alvesson, M., & Kärreman, D. (2000). "Varieties of discourse: On the study of organizations through discourse analysis". *Human Relations*, 53(9), 1125–1149.
- Ankhtuya, B. (2023). New Mongolian law on social media threatens free speech. UB.
- Ataman, H., & Cengiz, O. K. (2009). Türkiye’de nefret suçları. İnsan Hakları Gündemi Derneği Yayını, Ankara.
- Bat-Erdene, B. (2005). "Tsever tsusny mongol" (The pure-blooded Mongol) in bidnii aranshin: Gurvan mongol zodoldono (Our nature: Three Mongols will fight). Ulaanbaatar.
- Bob, H., Gunther, K., & Tony, T. (1979). *Language and Control*. Routledge.
- Chomsky, N. (1989). *Necessary Illusions: Thought Control in Democratic Societies*. Boston, MA: South End Press.
- David, B., Brigid, C., & Hans, H. (2006, May 4). Narrative and discursive organizational studies: To text or context? *Endotextual, exotextual, and multi-textual approaches to narrative and discursive organizational studies*. *Organization Studies*.
- Ece, T. (2022). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında nefret söylemi ikilemi: İfade özgürlüğü ve hakkın kötüye kullanılması yasağı. Akdeniz Üniversitesi.
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Longman.
- Fairclough, N. (2012). *Language and globalization*. Routledge.
- Ganbaatar, Jack (14 May 2019). "Growing up gay in Mongolia". *Gay Star News*.
- Glauert, Rik (12 December 2018). "LGBTI Mongolians ask 'will you hug me?'". *Gay Star News*.
- Gemma, B. (2023). Mongolian president vetoes controversial social media law. *Rappler Journal*.
- Guo, F., & Liu, K. (2016, May 17). A Review on critical discourse analysis. *Theory and Practice in Language Studies*, 6(5), 1076–1084.
- Jan, B., & Chris, B. (2000). Critical discourse analysis. *Annual Review of Anthropology*, 29, 447–466.
- Lin, A. (2014, March). Critical discourse analysis in applied linguistics: A methodological review. *Annual Review of Applied Linguistics*, 34, 213–232.
- Myagmardorj, B. (2023). Parliament approves law in a few days and undermines freedom of speech. *UB Post*.
- Meiklejohn, A. (1948). *Free Speech and its Relation to Self-Government*. New York, NY: Harper & Brothers.
- Mill, J. S. (1859). *On Liberty*. London, UK: John W. Parker and Son.
- McLuhan, M. (1964). *Understanding Media: The Extensions of Man*. New York, NY: McGraw-Hill.
- O’Regan, C. (2018). Hate speech online: An (intractable) contemporary challenge? *Current Legal Problems*, 71(1), 403–429.
- Remzi, B. (2016). Sosyal medyada nefret söyleminin inşası ve nefret suçları ilişkin yasal düzenlemeler. İstanbul.
- Roffee, J. (2014). Synthetic necessary truth behind New Labour's criminalisation of incest. *Social and Legal Studies*, 23(1), 113–130.
- Roffee, J. (2016). Rhetoric, Aboriginal Australians and the Northern Territory intervention: A socio-legal investigation into pre-legislative argumentation. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 5(1), 131–147.

- Schulz, P. (2010). Courts and judges on trial: Analysing and managing the discourse of disapproval (1st edition). LIT Verlag.
- Sena, K. (2018). Alman sosyal medya kanunu (Ağ uygulama kanunu). Sayı, 24.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The Social Psychology of Intergroup Relations* (pp. 33-47). Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., & Wetherell, M. S. (1987). *Rediscovering the Social Group: A Self-Categorization Theory*. Oxford, UK: Basil Blackwell.
- Taş, E. (2017, January). Yeni medyada nefret söylemi. *Yeni Medya Elektronik Dergi*.
- Theil, S. (2019). The online harms white paper: Comparing the UK and German approaches to regulation. *Journal of Media Law*.
- Undarya, T. (2001). Fighting over the reinterpretation of the Mongolian woman in Mongolia's post-socialist identity construction discourse. *East Asia*, 19(3).
- Van Dijk, T. A. (1998). *Ideology: A multidisciplinary approach*. Sage Publications.
- Waldron, J. (2012). *The Harm in Hate Speech*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Wodak, R. (2001). What CDA is about. In R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods of critical discourse analysis* (pp. 5–32). Sage.
- Wodak, R., & Meyer, M. (Eds.). (2001). *Methods of critical discourse analysis*. Sage Publications.
- Yelda, O., Sezgin, M., & Kivılcım, R. (2021). İngiltere nefret suçları, hak ve özgürlükler 2021 yılı değerlendirme raporu.